

Doelgerichte instructie

Betere spellingresultaten

Als de resultaten van het spellingonderwijs te wensen overlaten, ligt het voor de hand om hier flink op in te zetten. Maar welke factoren zijn hierop van invloed? Dit artikel pleit voor het effectiever laten verlopen van de spellinglessen door middel van doelgerichte instructie.

Tseard Veenstra en
Marjolein Korstanje

zijn werkzaam als taal-
leesspecialist bij CPS

Wie kan mij vertellen wat we vandaag hebben geleerd?' vraagt juf Miranda aan het einde van de spellingles in groep 5. Mark steekt z'n vinger omhoog. De juf glimlacht, ze weet dat Mark niet de beste speller van de groep is. Mark: 'Ik heb geleerd dat brand in brandweer eindigt op een d.' 'Kun je ook vertellen om welke regel het hier gaat?' Mark denkt even na en zegt: 'Brand eindigt op een /t/, net als hond. Als ik het woord langer maak, wordt het branden. Brand is dus met een d aan het eind.' Juf Miranda geeft Mark een compliment. Mark is een matige speller. Wat heeft ertoe geleid dat hij tijdens de evaluatiefase in de les kan verwoorden wat hij heeft geleerd?

Op de school van juf Miranda is de afgelopen periode flink ingezet op het spellingonderwijs, omdat de resultaten te wensen over lieten. Het team heeft zich georiënteerd op de factoren die van invloed zijn op spellingonderwijs. Ze zijn tevreden over de methode die gebruikt wordt en er wordt voldoende tijd besteed aan spelling, maar kwamen tot de conclusie dat tot dan de spellingles voornamelijk bestond uit het maken van oefeningen en in mindere mate uit instructie. Door doelgerichte instructie probeert men nu de spellinglessen effectiever te laten verlopen. Er wordt gewerkt met het IGDI-model. IGDI staat voor het Interactief, Gedifferentieerd model voor Directe Instructie. Dit houdt in dat de spellinglessen een vaste lesopbouw hebben. Aan de hand van dit model en de verschillende stappen (zie kaders) volgen we in dit artikel de les van juf Miranda.

Lesopbouw en voorbereiding

In het belang van een effectieve instructie bereidt de leerkracht de les voor met behulp van de handleiding. De leerkracht kent de indeling in hoofdstrategieën die de methode gebruikt: luisterwoorden, net-als-woorden, regelwoorden en weetwoorden. Niet in iedere methode worden deze strategieën hetzelfde benoemd. Deze strategieën zijn de basis van de instructie en komen iedere les terug. In deze les gaat het om de regelstrategie. De leerkracht is op de hoogte van de doorgaande leerlijn voor spelling en kan daardoor terugblikken op de regel die vorig leerjaar is aangeboden.

Terugblik

De les begint met een terugblik op een eerdere les over hetzelfde probleem met éénlettergrepige woorden met een /t/ aan het eind. Vanaf groep 4 wordt hiervoor het steunwoord 'hond' gebruikt. Juf Miranda schrijft een viertal woorden op het bord die op een /t/ eindigen: taart, brand, bord en kast. Ze benoemt de categorie: 'Jullie hebben geleerd hoe je woorden met een /t/ aan het eind moet schrijven.' Vervolgens vraagt ze de kinderen in tweetallen elkaar te vertellen om welke regel het hier gaat en deze bij twee andere woorden toe te passen. Daarna controleert ze of de kinderen de regel goed hebben benoemd en toegepast. Ze herhaalt de regel en schrijft hem op het bord.

Interactie bij terugblik

Interactie is een belangrijk onderdeel binnen het IGDI-model. Nog te vaak wordt teruggevraagd naar een vorige les door het geven van individuele beurten. Door de actieve werkvorm 'denken-delen-uitwisselen' betreft de leerkracht alle kinderen bij de les.

Aan de slag

Juf Miranda benoemt zelf het onderwerp en het lesdoel: 'Het onderwerp is samengestelde woorden, waarvan één woord eindigt op een /t/. Het lesdoel is dat jullie leren deze regel toe te passen bij samengestelde woorden.'

Onderwerp en lesdoel benoemen

In deze fase benoemt de leerkracht het onderwerp van de les. In dit geval gaat het om samengestelde woorden waarbij een van de woorden een /t/ aan het eind heeft. Het lesdoel hierbij is dat de kinderen de daarbij behorende regelstrategie leren toepassen.

Vaak wordt het benoemen van lesdoelen door methodes en leerkrachten verward met het benoemen van activiteiten. Het is effectiever te benoemen wat de kinderen gaan *leren*, dan wat ze gaan *doen*. Dus niet 'We maken vandaag bladzijde 18 uit het werkboek', maar 'We gaan leren hoe we samengestelde woorden met een /t/ schrijven'.

Juf Miranda zegt: 'Bijvoorbeeld 'braadpan'. Ik hoor "braad" en "pan". Aan het eind van braad hoor ik een /t/. Ik maak het woord langer, net als hond. Braad - braden. Ik hoor nu een /d/ in braden. Dus schrijf ik braad met een -d.' Op het bord schrijft ze: braadpan en zet een streepje onder de -d. Nog een voorbeeld: puntmuts. Juf Miranda zegt: 'Ik hoor punt en muts. Aan het eind van punt hoor ik een /t/. Ik maak het woord punt langer, net als hond. Punt- punten. Ik hoor nu een /t/ in punten. Dus schrijf ik punt met een -t.' Op het bord schrijft ze: puntmuts en zet een streepje onder de -t. De juf geeft twee kinderen de opdracht een

Foto's: auteurs

kort gedichtje te schrijven, waarin minimaal vier samengestelde woorden met een /t/ voorkomen. De kinderen mogen dit samen doen. De juf geeft deze opdracht, omdat deze leerlingen zeer goede spellers zijn en geen instructie en oefening meer nodig hebben voor deze categorie.

Door doelgerichte instructie probeert de juf de spellinglessen effectiever te laten verlopen

Presentatie

In de presentatiefase past de leerkracht hardop denkend de regelstrategie toe. Dit wordt *modelleren* genoemd. Hierbij worden bij één of meer voorbeelden de denkstappen doorlopen, terwijl er op het bord gevisualiseerd wordt. Vaak begint de leerkracht de lessen met vragen aan kinderen over de te leren strategie. Dat kost veel tijd en levert bovendien soms verkeerde antwoorden op. Het is effectiever om door middel van *modelleren* de strategie voor te doen, voordat de kinderen er zelf mee aan de slag gaan tijdens begeleid oefenen.

Denken-delen-uitwisselen

Vervolgens schrijft juf Miranda een aantal woorden op het bord, waarvan de /t/ niet is ingevuld: vloerlee-, han-doek, vierkan- en straa-fees-. Ze laat de kinderen onder haar begeleiding oefenen op een interactieve manier. Ze kiest hiervoor de coöperatieve werkvorm 'denken-delen-uitwisselen'. Allereerst schrijven de kinderen de woorden over in een schrift en vullen de ontbrekende -t of -d in (denken). Vervolgens bespreken ze in tweetallen welke letters ze hebben ingevuld en waarom (delen). Tot slot wordt in de grote groep uitgewisseld voor welke schrijfwijze de kinderen gekozen hebben (uitwisselen). Bij elk woord laat juf de strategie toepassen en verwoorden. Het toepassen van de strate-

gie leidt tot meestal tot goede oplossingen. Alleen Mark schreef het woord 'handdoek' met één -d, maar toen de juf hem het woord in lettergrepen liet verdelen en de strategie hardop liet toepassen, kwam hij zelf achter zijn fout.

Interactie bij oefenen en samenwerkend leren

Interactie kan in verschillende lesfasen worden ingebouwd. Eerder zagen we interactie tijdens de terugblik. Hier oefenen de kinderen met behulp van een interactieve werkvorm die strategie, die door de leerkracht in de presentatiefase is voorgedaan. Er wordt gewerkt met

Kijkwijzer IGD-model spelling

1. Start les

- Blik terug op het voorgaande werk: welke categorie en aanpak/strategie is de vorige keer aan de orde geweest?
- Bespreek het voorgaande werk op basis van correctie.
- Vat de eerder behandelde stof, de voorkennis, samen.

2. Oriëntatie les

- Geef het lesdoel en onderwerp aan: welke categorie en aanpak / strategie komt aan de orde?
- Maak de leerlingen duidelijk hoe de les eruit zal zien.

3. Presentatie/uitleg: interactieve groepsinstructie

- Geef concrete voorbeelden van woorden uit de categorie.
- Demonstreer hardop denkend de strategie (luister/weet/ook zo/ regel) en leg deze uit.

4. Oefening van de strategieën en samenwerkend leren

- Laat de leerlingen onder begeleiding oefenen (toepassing van de strategie aanpak): de kinderen passen de strategie hardop denkend toe.
- Geef korte en duidelijke opdrachten.
- Stel veel vragen vanuit 'denken-delen-uitwisselen'

5. Strategieën toepassen (zelfstandig/ in duo's)

- Zorg ervoor dat de leerlingen onmiddellijk kunnen beginnen.

- Zorg ervoor dat de inhoud gelijk is aan de voorgaande lesfase.
- Maak kinderen bewust van een kritische werkhouding; laat hen weten dat hun werk gecontroleerd wordt.
- Laat leerlingen elkaar helpen (tweetallen, groepjes).
- Geef extra toepassingsopdrachten aan goed presterende leerlingen.
- Geef zwakke spellers verlengde instructie (minimaal tien minuten). Pas hierbij modelleren toe:
 - Fase 1: doe voor (demonstreer de strategie)
 - Fase 2: begeleid (uitvoeren van de strategie)
 - Fase 3: toepassend door de leerlingen, controle van de leerkracht

6. Evaluatie

Terugkoppeling en feedback (gedurende elke lesfase)

- Laat leerlingen vertellen wat ze geleerd hebben: categorie en strategie worden benoemd
- Laat leerlingen vertellen wat goed ging en wat ze de volgende keer anders gaan doen.
- Controleer of de lesdoelen bereikt zijn (voor de hele groep of in kleine groepjes)

7. Periodieke terugblik

Inhoudelijke afronding van de les, zowel voor de instructiegroep als voor de groep die zelfstandig werkt.

- Geef procesfeedback.
- Geef feedback op netheid en correct werken.
- Geef veel aanmoediging.
- Plaats de les in de context van een lessenreeks.

'denken-delen-uitwisselen' (DDU). Deze werkvorm kent drie korte fasen:

- **Denken:** er wordt individueel nagedacht over de vraagstelling en de woorden worden genoteerd.
- **Delen:** In tweetallen worden de woorden vergeleken, besproken en de juiste schrijfwijze wordt vastgesteld.
- **Uitwisselen:** De resultaten van de tweetallen wordt uitgewisseld in de grote groep.

Zelfstandig werken

Juf Miranda geeft een korte uitleg over het zelfstandig werken. De kinderen maken in hun werkboek oefeningen over dezelfde categorie als waar zojuist instructie over gegeven is. Er zijn drie kinderen die verlengde instructie krijgen aan de instructietafel. Hier doet de juf een aantal woorden uit de eerste oefening in het werkboek hardop voor. Ze verdeelt de woorden steeds in lettergrepen, maakt het woord met de /t/ langer en laat de kinderen de woorden invullen. De kinderen mogen daarna om de beurt zelf een woord voordoen. Als juf Miranda merkt dat dit goed gaat, laat ze de kinderen aan de instructietafel een oefening zelfstandig maken. Ondertussen loopt ze een rondje door de klas om andere kinderen feedback te geven.

Na vijf minuten legt juf Miranda de les stil. Niet iedereen is al klaar, maar dat is geen probleem. Ze vraagt de kinderen in het gemaakte werk de woorden met een /t/ met een gekleurd potlood te onderstrepen.

Differentiatie

In dit deel van de les wordt gedifferentieerd naar instructiebehoefte. De twee instructieonafhankelijke leerlingen krijgen een toepassingsopdracht. De instructiegevoelige leerlingen volgen de instructie en de gezamenlijke oefening en gaan daarna zelfstandig aan de slag. De instructieafhankelijke leerlingen krijgen verlengde instructie en begeleide oefening. De indeling naar instructiebehoefte is door de leerkracht gemaakt op basis van toetsing en staat beschreven in het groepsplan.

Evaluatie

Aan het eind van de les vraagt juf Miranda de kinderen wat ze geleerd hebben. De les eindigt dus met het voorbeeld aan het begin van dit artikel. Tot slot laat juf Miranda het gedichtje van de twee kinderen die niet deelnamen aan de instructie voorlezen. De kinderen hebben het gedicht op de computer gemaakt en tonen het op het digibord. Met de hele groep worden de samengestelde woorden benoemd en onderstreept.

De samengestelde woorden in het gedicht worden onderstreept

Ervaringen van leerkrachten

- Meester Kees: 'Sinds we op school werken met het IGD-model ben ik doelgerichter instructie gaan geven en zijn de resultaten op zowel de methodegebonden toetsen als ook bij de LOVS-toetsen aanzienlijk verbeterd.'
- Juf Ria: 'Het IGD-model zorgt ervoor dat mijn lessen effectiever zijn en ook korter duren, terwijl de kinderen actiever betrokken zijn. De motivatie voor spelling is in mijn groep hierdoor veel groter geworden.'

Je kunt de IGD-kijkwijzer downloaden op:
www.cps.nl/kijkwijzerspelling

**MEER
WETEN?**